

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

RPO-725428-III/13/JA

00-090 Warszawa
Al. Solidarności 77

Tel. centr. 22 551 77 00
Fax 22 827 64 53

Warszawa, 24.05.2013 r.

Pan
Władysław Kosiniak-Kamysz
Minister Pracy
i Polityki Społecznej

Szanowny Panie Ministrze

Uprzejmie informuję Pana Ministra, że na tle skarg wpływających do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich ujawnił się problem związany z nakładaniem na najbliższych członków rodziny mieszkańca domu pomocy społecznej zobowiązania do partycypowania w ponoszeniu odpłatności za pobyt.

Zgodnie z treścią art. 61 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz.U. z 2013 r. poz. 182) do wnoszenia opłaty za pobyt w domu pomocy społecznej są zobowiązani w kolejności: mieszkaniec domu, a w przypadku osób małoletnich przedstawiciel ustawowy z dochodów dziecka, małżonek, zstępni przed wstępnymi, gmina, z której osoba została skierowana do domu pomocy społecznej - przy czym małżonek, zstępni, wstępni i gmina nie mają obowiązku wnoszenia opłat, jeżeli mieszkaniec domu ponosi pełną odpłatność. Ustawodawca w przepisach ustawy o pomocy społecznej zawarł regulacje dające organowi możliwość zwolnienia całkowitego lub częściowego osób zobowiązanych do wnoszenia opłat za pobyt w domu pomocy społecznej. Art. 64 ustawy wymienia przypadki, w których istnieje możliwość ubiegania się o zwolnienie z ponoszenia odpłatności. Ma to miejsce w szczególności gdy:

- osoba zobowiązana wnosi opłatę za pobyt innych członków rodziny w domu pomocy społecznej, ośrodka wsparcia lub innej placówce;
  - występują uzasadnione okoliczności, zwłaszcza długotrwała choroba, bezrobocie, niepełnosprawność, śmierć członka rodziny, straty materialne powstałe w wyniku klęski żywiołowej lub innych zdarzeń losowych;
- małżonkowie, zstępni, wstępni utrzymują się z jednego świadczenia lub wynagrodzenia;

- osoba obowiązana do wnoszenia opłaty jest w ciąży lub samotnie wychowuje dziecko.

Z osobami wskazanymi w art. 61 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej - małżonkiem, zstępnymi lub wstępnymi mieszkańca domu pomocy społecznej, którzy nie zostali zwolnieni z ponoszenia odpłatności - zgodnie z art. 103 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej - kierownik ośrodka pomocy społecznej lub kierownik powiatowego centrum pomocy może ustalić w formie umowy wysokość pomocy świadczonej przez te osoby na rzecz pensjonariusza domu. W sytuacji jednak odmowy podpisania umowy przez osoby zobowiązane do ponoszenia odpłatności organ administracji inicjuje postępowanie zmierzające do określenia zobowiązania w formie decyzji administracyjnej stanowiącej podstawę do prowadzenia egzekucji administracyjnej. W art. 61 ust. 3 ustawy o pomocy społecznej ustawodawca zastrzegł bowiem, że w przypadku niewywiązywania się osób zobowiązanych ustawowo do ponoszenia kosztów pobytu w domu pomocy społecznej, opłaty te zastępczo wnosi gmina, z której osoba skierowana została do domu pomocy społecznej, przy czym gminie takiej przysługuje prawo dochodzenia zwrotu poniesionych na ten cel wydatków. W orzecznictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego i Sądu Najwyższego prezentowane jest już jednolite stanowisko, że właściwą drogą wyegzekwowania należności za pobyt w domu pomocy społecznej, wyłożonych tymczasowo przez gminę, jest wydanie decyzji na podstawie art. 104 ust. 3 w związku z art. 61 ust. 3 ustawy o pomocy społecznej (uchwała SN z dnia 29 października 2009 r. sygn. III CZP 77/09, OSNC 2010/5/66, LEX 522992, wyrok NSA z dnia 15 stycznia 2010 r, I OSK 1171/09, LEX 594941). Ochrona zobowiązanego do zwrotu należności przewidziana jest w art. 104 ust. 4 ustawy, który stanowi, iż w przypadkach szczególnie uzasadnionych, zwłaszcza jeżeli żądanie zwrotu wydatków na udzielone świadczenie, z tytułu opłat określonych w ustawie oraz z tytułu nienależnie pobranych świadczeń w całości lub w części stanowiłoby dla osoby zobowiązanej nadmierne obciążenie lub też niweczyłoby skutki udzielanej pomocy, właściwy organ, który wydał decyzję w sprawie zwrotu należności na wniosek pracownika socjalnego lub osoby zainteresowanej, może odstąpić od żądania takiego zwrotu, umorzyć kwotę nienależnie pobranych świadczeń w całości lub w części, odroczyć termin płatności albo rozłożyć na raty.

Wskazane powyżej zasady postępowania w sprawie opłat z tytułu pobytu członka rodziny w domu pomocy społecznej określają hierarchiczną kolejność osób zobowiązanych do partycypowania w kosztach utrzymania pensjonariusza domu, uwzględniają sytuację materialną osób i rodzin, jednakże nie przewidują okoliczności, które ujawniły się na tle spraw wpływających do Rzecznika - kserokopie przykładowych listów w załączeniu. Chodzi o przypadki, gdy zobowiązania do ponoszenia kosztów utrzymania mieszkańca domu pomocy społecznej dotyczą osób, względem których dotychczasowe postępowanie pensjonariusza domu pomocy społecznej było naganne moralnie - zaniebdywanie

obowiązków rodzicielskich, nierealizowanie obowiązku alimentacyjnego, stosowanie przemocy, itp. W odczuciu skarżących nakładanie zobowiązań na osoby, które w przeszłości doświadczały wielu krzywd ze strony osoby, na utrzymanie której w domu pomocy społecznej są zmuszane łączyć, jest niesprawiedliwe.

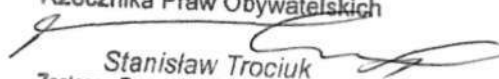
Ustalanie odpłatności za pobyt w domu pomocy społecznej odbywa się w oparciu o przepisy ustawy o pomocy społecznej, których kształt nie pozostawia organowi żadnego luzu decyzyjnego w ramach którego mógłby, uwzględniając wyjątkowe okoliczności, odstąpić od ustalenia opłaty. Wynikające z przepisów ustawy zobowiązanie krewnych do ponoszenia opłat za pobyt członka rodziny w domu pomocy społecznej oparte jedynie na faktycznych więzach pokrewieństwa w oderwaniu od zasad współżycia społecznego może budzić uzasadnione rozgoryczenie. Podnoszone przez skarżących w toku postępowania o ustalenie odpłatności kwestie dotyczące stosunków rodzinnych - w tym okoliczność pozbawienia władzy rodzicielskiej, pasożytniczy tryb życia, opuszczenie rodziny, brak zainteresowania losem dzieci, przemoc wobec bliskich ze strony pensjonariusza domu pomocy społecznej w myśl przepisów ustawy o pomocy społecznej nie mogą być w ogóle rozważane, a jedynym istotnym faktem jest umieszczenie osoby w domu pomocy społecznej. Okoliczności podnoszone przez skarżących są z prawnego punktu widzenia obojętne, gdyż obowiązujące przepisy nie uzależniają od nich rozstrzygnięcia.

W opinii Rzecznika istnieje potrzeba rozważenia możliwości wprowadzenia do ustawy o pomocy wyraźnej regulacji prawnej umożliwiającej organowi odstąpienie od obciążania odpłatnością za pobyt w domu pomocy społecznej w sytuacji, gdy zobowiązanie byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Podobne rozwiązanie zostało uregulowane w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym, który stanowi, iż zobowiązany może uchylić się od wykonania obowiązku alimentacyjnego względem uprawnionego, jeżeli żądanie alimentów jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego - art. 1441 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

W związku z powyższym, działając na podstawie art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147 ze zm.) uprzejmie proszę Pana Ministra o przeanalizowanie przedstawionego problemu w aspekcie wprowadzenia stosownych zmian w ustawie o pomocy społecznej.

Załącz. 4

Z poważaniem

Z upoważnienia
Rzecznika Praw Obywatelskich

Stanisław Trociuk
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich